

Barbara Jelonek
(Uniwersytet Wrocławski)

WSPÓŁCZESNE REGULACJE PRAWNE I PERSPEKTYWY ZMIAN INSTYTUCJI JAPOŃSKIEGO MAŁŻEŃSTWA NA KANWIE ART. 24 KONSTYTUCJI JAPONII

ABSTRACT

LEGAL REGULATIONS AND THE OUTLOOK FOR CONTEMPORARY INSTITUTION OF JAPANESE MARRIAGE BASED ON ARTICLE 24 OF JAPANESE CONSTITUTION

About marriage institution was written countless hearings. Marriage is the oldest social institution, which for many years was the foundation of academic discussions and unscientific. Japanese institution of marriage has evolved over the years. Matrimonial law in Japan today is governed by legal acts for example Japanese constitution, Minpō, Koseki and the specific provisions. This article aims to present and explain the legal basis for marriage in Japan, acts directly connecting to this institution and discuss the issue of same-sex marriages in Japan.

KEYWORDS: marriage, divorce, Japan, constitution, LGBT, Minpō, Koseki
SŁOWA KLUCZOWE: małżeństwo, rozwód, Japonia, konstytucja, LGBT, Minpō, Koseki

*Is not marriage an open question, when it is alleged,
from the beginning of the world,
that such as are in the institution wish to get out,
and such as are out wish to get in?"*

Ralph Waldo Emerson¹

¹ Cyt. za S.B. Bundang, *Great expectations and a chronicle of a death foretold: Deconstructing divorce*, „UST Law Review” 2005–2006, vol. L, s. 1.

Na temat instytucji małżeństwa napisano niezliczoną ilość rozpraw. Małżeństwo jest najstarszą instytucją społeczną, która od wielu lat jest fundamentem dyskusji akademickich i nienaukowych. *International Encyclopedia of Women*, wydawnictwa Routledge, definiuje małżeństwo jako związek kulturowy, uzasadniony relacją seksualną i ekonomiczną, który zawierany jest między kobietą a mężczyzną². Małżeństwo jest więc unią między kobietą a mężczyzną³.

Japońska instytucja małżeństwa ewoluowała przez lata. Prawo małżeńskie w Japonii współcześnie reguluje m.in. ustawa zasadnicza (jap. 日本国憲法 *Nihonkokukenpō*)⁴, kodeks cywilny (jap. 民法 *Minpō*)⁵, rejestry rodzinne (jap. 戸籍 *Koseki*)⁶, Ustawa o ogólnych zasadach stosowania prawa (jap. 法の適用に関する通則法 *Hō no Tekiyō ni Kansuru Tsūsokuhō*)⁷, a także przepisy szczegółowe takie jak Ustawa o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej⁸ oraz

- 2 C. Kramarae, D. Spender, *Routledge International Encyclopedia of Women: Global Women's Issues and Knowledge*, Routledge, 2000, s. 1061; Y. Tokuhiko, *Marriage in Contemporary Japan*, Routledge, 2010, s. 6.
- 3 D. Bell, *Defining Marriage and Legitimacy*, „Current Anthropology” 1997, vol. 38, Issue 2, s. 237.
- 4 *Konstytucja Japonii*, tłum. T. Suzuki, P. Winczorek, Ossolineum, Wrocław 1990.
- 5 *Japanese Civil Code* [jap. 民法 *Minpō*], Act No. 89 of 1896.
- 6 *Family Register Act* [jap. 戸籍法 *Kosekihō*], Act No. 224 of 1947.
- 7 Art. 21–23 Act on the General Rules of Application of Laws [jap. 法の適用に関する通則法 *Hō no Tekiyō ni Kansuru Tsūsokuhō*], Law No. 78 of 2006 (poprzednio Law No. 10 of 1898); Zob. D. Yokomizo, *The New Act on International Jurisdiction in Japan: Significance and Remaining Problems*, *ZJapanR/JJapan.L.* 2012, nr 34, s. 95–96; Zob. też Y. Okuda, *Reform of Japan's Private International Law: Act on the General Rules of the Application of Laws*, „Yearbook of Private International Law” 2006, vol. 8, P. Šarčević, A. Bonomi, P. Volken (red.), s. 146–147; Por. K. Anderson, Y. Okuda, *Horei, Act on the application of laws, Law No. 10 of 1898*, „Asian-Pacific Law & Policy Journal” 2002, vol. 3, Issue 1; Por. też Y. Okuda, *Divorce, Protection of Minors, and Child Abduction in Japan's Private International Law*, [w:] J. Basedow, H. Baum, Y. Nishitani, *Japanese and European Private International Law in Comparative Perspective*, Tübingen 2008, s. 302 i n.; Por. także J. Yokoyama, *Reform of Japanese Private International Law and Public Policy*, [w:] *Private Law in the International Arena: From National Conflict Rules Towards Harmonization and Unification – Liber Amicorum*, K. Siehr, J. Basedow, I. Meier, D. Girsberger (red.), Hague 2000, s. 858 i n.
- 8 Zob. Act on the Prevention of Spousal Violence and the Protection of Victims [jap. 配偶者からの暴力の防止及び被害者の保護に関する法律], Act No. 31 of 2001; Zob. też *Healthcare Management and Economics: Perspectives on Public and Private Administration*, M.M. Merviö (red.), Japan, 2013, s. 209; *Model Law on Violence*

Ustawa o równości płci⁹. Wiele informacji na temat instytucji małżeństwa można również znaleźć w treści biuletynów informacyjnych (jap. 家庭裁判月報 *Katei saiban geppō*) wydawanych co miesiąc przez Sąd Rodzinny¹⁰.

Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie oraz wyjaśnienie podstaw prawnych zawarcia i ustania małżeństwa w Japonii, aktów prawnych bezpośrednio łączących się z instytucją małżeństwa oraz omówienie problematyki małżeństw tej samej płci w Japonii.

Sądy Rodzinne

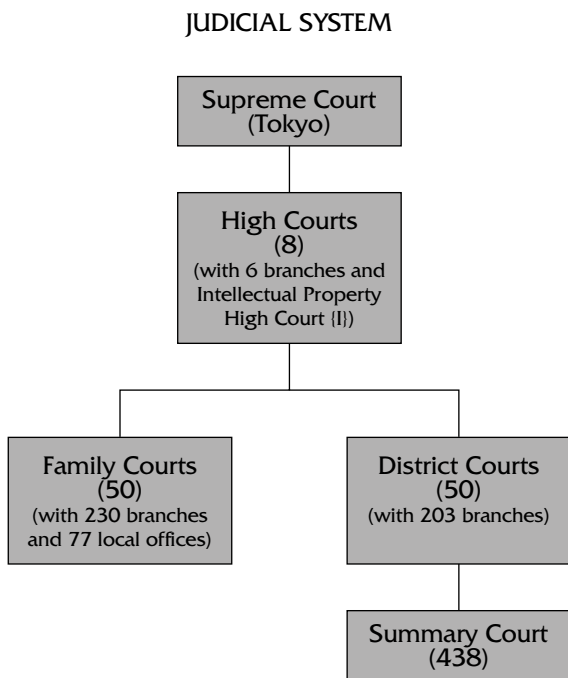
Zanim przytoczę regulacje prawne dotyczące instytucji małżeństwa, przedstawię krótko system japońskiego sądownictwa i wyjaśnię jaką rolę odgrywa w nim Sąd Rodzinny.

Czteropoziomowy system sądowniczy Japonii składa się z pięciu rodzajów sądów (patrz Rys. 1). Postępowanie jest trójinstancyjne¹¹.

Art. 76 Japońskiej Konstytucji z 1946 roku¹² oraz Ustawa Sądowa z 1947 roku¹³ stanowią, że „cała władza sądownicza należy do Sądu Najwyższego (jap. 最高裁判所 *Saikō-saibansho*) i do tych sądów niższego stopnia, które ustanowi ustawa”¹⁴, a są nimi Sądy Wyższe (jap.

against Women. Domestic Violence, http://www.protectionproject.org/wp-content/uploads/2010/11/Model_Law_On-Violence-Against_Women_Domestic_Violence-FINAL.pdf (dostęp: 25.09.2015); Por. *Stop the violence. For individuals tormented by spousal violence*, Gender Equality Bureau, Cabinet Office, 2008, <http://www.gender.go.jp/e-vaw/book/images/pdf/stoptheviolence.pdf> (dostęp: 25.09.2015); Zob. L. Dales, *Feminist Movements in Contemporary Japan*, Routledge, 2009.; Zob. też E. Dalton, *Women and Politics in Contemporary Japan*, Routledge 2015, s. 43–44.

- 9 *Basic Act for Gender Equal Society*, Act No. 78 of 1999 http://www.gender.go.jp/english_contents/about_danjo/lbp/laws/pdf/laws_01.pdf (dostęp: 25.09.2015).
- 10 S. Umeda, *Law Library of Congress Japan Translation Of National Legislation into English*, Japan: Translation of National Legislation – March 2012, The Law Library of Congress, http://www.loc.gov/law/find/pdfs/2012-007612_JP_RPT.pdf (dostęp: 25.09.2015).
- 11 J. Izydorczyk, *Japoński kodeks postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2007 nr 4, s. 107.
- 12 *Konstytucja Japonii...*, *op. cit.*
- 13 Art. 1–2, *Saibansho Ho* (ang. *Court Act*), Act No. 59 of April 16, 1947.
- 14 N. Kadomatsu, *Judicial Governance Through Resolution of Legal Disputes?—A Japanese Perspective*, „National Taiwan University Law Review” 2009, vol. 4:2, s. 145 i n.

Rys. 1. System sądownictwa w Japonii

Źródło: www.courts.go.jp.

高等裁判所 *Kōtō-saibansho*)¹⁵, Sądy Okręgowe (jap. 地方裁判所 *Chihō-saibansho*), Sądy Rodzinne (jap. 家庭裁判所 *Katei-saibansho*) oraz Sądy ds. Mniejszej Wagi (jap. 簡易裁判所 *Kani-saibansho*)¹⁶.

¹⁵ Sądy te pełnią rolę Sądów Apelacyjnych.

¹⁶ J.O. Haley, *The Japanese Judiciary: Maintaining Integrity, Autonomy, and the Public Trust*, <http://www.law.wustl.edu/harris/documents/2003-3HaleyJapaneseJudiciary.pdf> (dostęp: 25.09.2015); N. Kawagishi, *Towards a more responsive judiciary: courts and judicial power in Japan*, [w:] J. Yeh, W. Chang, *Asian Courts in Context*, Cambridge University Press, 2015, s. 77–111; *Konstytucja Japonii*, W. Staśkiewicz, K. Gralak (red.), Biblioteka Sejmowa Seria Konstytucje Świata, Warszawa 2014; Zob. D. Drązewicz, *Japonia 2012*, „IUSTITIA” 2013, nr 1(11); *Konstytucja Japonii...*, *op. cit.*; M. Dean, *Japanese Legal System*, Londyn 2002, s. 349 i n.; *The Japanese Judicial System*, http://www.nichibenren.or.jp/en/about/judicial_system/judicial_system.html (dostęp: 25.09.2015); J. Izydorczyk w swoim artykule poruszającym problematykę prawa karnego dzieli sądy zgodnie z polską nomenklaturą. Dzieli je na Sąd Najwyższy, Sądy Okręgowe, Sądy Apelacyjne i Sądy Grodzkie. Zob. J. Izydorczyk, *Japoński kodeks...*, *op. cit.*, s. 107.

Sąd Rodzinny ustanowiony został 1 stycznia 1949 roku w ramach koncepcji utrzymania dobrobytu rodzin i wychowania nieletnich¹⁷. Sądy te zajmują wyjątkową pozycję w strukturze sądów, gdyż są specjalistyczne i niezależne, ale jednak równe hierarchią Sądom Okręgowym¹⁸. Sąd Rodzinny w pierwszej kolejności jest właściwy do rozstrzygania wszelkich sporów w rodzinie, prowadzi postępowanie pojednawcze oraz postępowanie orzekające¹⁹. Zajmuje się kompleksowo sprawami rodzinnymi, nieletnich oraz dziedziczeniem²⁰.

Celem egzekwowania przepisów Ustawy *Jinji Sasha Ho* (ang. *Personal Status Litigation Act*)²¹ dnia 1 kwietnia 2004 roku Sądy Rodzinne zaczęły obsługiwać sprawy dotyczące sporów między żoną a mężem, rodzicami a dziećmi itd. Przykładowe sprawy, którymi zajmuje się Sąd to np. opieka dorosłych, wyznaczenie osoby, która ma pełnić władzę rodzicielską, podział majątku, relacje małżeńskie oraz rozwody²².

Postępowanie pojednawcze musi respektować zasady zawarte w Ustawie *Jinji Sasha Ho*. O ile nie zostanie osiągnięte porozumienie to każda ze stron może wystąpić z powództwem do sądu. Sąd rodzinny obsługuje również sprawy dotyczące nieletnich, którzy popełnili przestępstwa lub są skłonni je popełnić, albo też dopuścili się naruszenia przepisów karnych lub są podatni na ich naruszenie. Wynika to z zamysłu, że wobec nieletnich właściwsze jest zastosowanie środków ochronnych i edukacyjnych, niżeli kary. Sprawy sporne rozpatrywane są przez jednego lub trzech sędziów, którzy podczas takich sytuacji wykorzystują raporty przygotowane przez kuratorów Sądów Rodzinnych oraz ekspertów np. psychiatrów²³.

17 Strona internetowa Sądu Najwyższego w Japonii, <http://www.courts.go.jp/english/> (dostęp: 25.09.2015).

18 M. Dean, *Japanese Legal System*, Routledge–Cavendish 2002, s. 349.

19 Strona internetowa Sądu Najwyższego w Japonii <http://www.courts.go.jp/english/> (dostęp: 25.09.2015).

20 D.H. Foote, *Law in Japan: A Turning Point*, University of Washington Press 2007, s. 101.

21 Law No. 109 of July 16, 2003. Zob. *Overview of the Judicial System in Japan*, Supreme Court of Japan, http://www.courts.go.jp/english/judicial_sys/overview_of/overview/index.html#05 (dostęp: 25.09.2015).

22 *Guide to the Family Court of Japan*, Supreme Court of Japan 2015, http://www.courts.go.jp/english/vcms_lf/2015guide-to-the-family-court-of-japan.pdf (dostęp: 25.09.2015).

23 *Ibidem*.

Konstytucja Japonii

Najważniejsza ustawa w Japonii w swojej treści definiuje instytucję małżeństwa. Zgodnie z art. 24 Konstytucji Japonii²⁴ wyłącznie zgodna wola kobiety i mężczyzny jest podstawą małżeństwa. Małżeństwo to utrzymywane jest przez wzajemną współpracę, opierającą się na równych prawach męża i żony. Z kolei w zakresie wyboru małżonka, praw majątkowych, dziedziczenia, wyboru miejsca zamieszkania, rozwodu oraz innych spraw dotyczących małżeństwa i rodziny uchwalane ustawy będą miały na względzie godność jednostki ludzkiej oraz zasadniczą równość płci²⁵.

Warto pochylić się nad problematyką tego jak japońskie prawo odnosi się do małżeństw par tej samej płci. Są one w Japonii zakazane, co wynika z wyżej wspomnianego art. 24 Konstytucji Japonii. Zgodnie z prawem osoba będąca mężczyzną może poślubić wyłącznie osobę płci przeciwnej, czyli kobietę²⁶. Należy jeszcze zauważyć, że w 2004 roku weszła w życie Ustawa *Act on Special Cases in Handling Gender for People*²⁷, która dotyczy osób z zaburzeniami tożsamości płciowej (Gender Identity Disorder – dalej skrót *GID Law*). Zgodnie z treścią *GID Law* takie osoby mogą zmienić płeć, co z kolei implikuje konsekwencje prawne, ponieważ dla transseksualistów zastosowanie mają zwykle przepisy prawa²⁸.

24 *Konstytucja Japonii*, tłum. T. Suzuki..., *op. cit.*; Zob. G. Kryszewski, *Japonia*, [w:] Systemy ustrojowe państw współczesnych, (red. S. Bożyk. M. Grzybowski), Białystok 2012, s. 449–450.

25 *Konstytucja Japonii*, tłum. T. Suzuki..., *op. cit.*; Y. Tokuhuro, *Marriage in Contemporary Japan*, Routledge 2010, s. 18; *The Constitution of the Empire of Japan*, tłum. I. Miyoji, National Diet Library of Japan, <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/etcl/c02.html#s3> (dostęp: 25.09.2015).

26 *Japanese Law on Marriage*, <http://www.seiyaku.com/seiyaku/en/discussion/law.html#sup01> [dostęp: 25.08.2015].

27 Act No. 111 of 2003 (jap. 性同一性障害者の性別の取扱いの特例に関する法律); Zob. H. Taniguchi, *Japan's 2003 Gender Identity Disorder Act: The Sex Reassignment Surgery, No Marriage, and No Child Requirements as Perpetuations of Gender Norms in Japan*, Cornell Law School LL.M. Student Research Papers, „Asian-Pacific Law & Policy Journal” 2013, vol. 14:2, http://blog.hawaii.edu/aplpj/files/2013/02/APLPJ_14.2_Taniguchi.pdf (dostęp: 25.09.2015).

28 Y. Arai, *Is Japan Ready to Legalize Same-Sex Marriage?*, Cornell Law School LL.M. Student Research Papers, paper 4, „Asian-Pacific Law & Policy Journal” 2014, vol. 16:1, s. 151, http://scholarship.law.cornell.edu/lps_LLMGRP/4 (dostęp: 25.09.2015); Tłumaczenie oryginalnego aktu na j. ang. można znaleźć ponadto tutaj: C. Ota, *Act on Special Cases in Handling Gender for People with Gender Identity Disorder (Japan) Law*

31 marca 2015 roku Urząd Miejski tokijskiej dzielnicy Shibuya jako pierwszy uznał związki jedнопłciowe za odpowiednik małżeństwa na mocy rozporządzenia „Promowanie społeczeństwa, które szanuje równość płci i różnorodność”²⁹. Na rok fiskalny 2015 dzielnica ta przewidziała w projekcie budżetowym w podziale wydatków takie istotne działania jak np. przebudowa budynków rządowych, kapitał przygotowany na działania związane z przeciwdziałaniem skutków trzęsień ziemi, na rozbudowę pomocy medycznej oraz infrastruktury, wzmocnienie edukacji, promocję zdrowia, czy też konserwację obiektów drogowych.

Jednakże kontrowersyjny zapis tego projektu dotyczy środków przeznaczonych na promowanie równości płci i różnorodności, które w rzeczonym dokumencie ujęto jako pierwszy wydatek³⁰. Zapis ten dotyczy wydawania certyfikatów partnerstwa dla par tej samej płci³¹. Daje on uprawnienia urzędnikom państwowym do wydawania oficjalnego zaświadczenia o takim związku.

*Pātonāshipu shōmei*³², czyli certyfikaty partnerskie (ang. *proof of partnership*), mają gwarantować te same prawa, które mają małżeństwa heteroseksualne (np. dostęp do informacji o stanie zdrowia lub możliwość wspólnego wynajmu mieszkania)³³. Wydawane od lipca 2015 roku zaświadczenia

No. 111 of 2003 (Effective Jul. 16, 2004), „Asian-Pacific Law & Policy Journal” 2013, vol. 14:1, http://blog.hawaii.edu/aplpj/files/2013/01/APLPJ_14.1_Ota_vFINAL.pdf, dostęp: 25.09.2015.

29 *Shibuya-ku danjo byōdō oyobi tayō-sei o sonchō suru shakai o suishin suru jōrei* (jap. 渋谷区男女平等及び多様性を尊重する社会を推進する条例), Shibuya City Office, https://www.city.shibuya.tokyo.jp/kusei/jorei/jorei/pdf/danjo_tayosei.pdf (dostęp: 25.09.2015); *Tokyo ward becomes first in Japan to recognize gay partnerships*, Association Lithuanian Gay League, <http://www.lgl.lt/en/?p=9024> (dostęp: 25.09.2015).

30 Projekt budżetu dzielnicy Shibuya na 2015 rok (jap. 平成27年度渋谷区当初予算案の概要), Shibuya City Office, https://www.city.shibuya.tokyo.jp/data/zaisei/yosan/pdf/yosan27_gaiyo_n.pdf (dostęp: 25.09.2015); Family Law Office at Shibuya Tokyo, http://www.hondalaw.com/lgbti/lgbti_education_ja_material_20150504.pdf (dostęp: 25.09.2015).

31 *Shibuya-ku danjo byōdō oyobi tayō-sei o sonchō suru shakai o suishin suru jōrei* (jap. 渋谷区男女平等及び多様性を尊重する社会を推進する条例), Shibuya City Office, https://www.city.shibuya.tokyo.jp/kusei/jorei/jorei/pdf/danjo_tayosei.pdf (dostęp: 25.09.2015).

32 *Ibidem*.

33 *Ibidem*; J. Service, *Gay Marriage in Japan? A Tokyo mayor moves Japan a step forward on same-sex marriage*, 19.02.2015, <http://thediplomat.com/2015/02/gay-marriage-in-japan/> (dostęp: 25.09.2015).

mają wymiar symboliczny w związku z czym nie mają mocy prawnej. Certyfikaty mają pomóc parom ze środowiska LGBT w rejestrowaniu swoich związków. Dokument może nabyć osoba, która spełnia dwa kryteria tj. ma powyżej 20 roku życia i co najmniej jedna osoba w związku musi być rezydentem dzielnicy, bądź planować przeprowadzkę do niej. Burmistrz Shibuyi Toshitake Kuwahara podkreślił, że skoro w biznesowo-rozrywkowej dzielnicy Tokio mieszka aż 217 tys. osób, z czego 10 tys. to obcokrajowcy, to należy dążyć do poszanowania mniejszości seksualnych w tej lokalnej społeczności. Wprowadzeniem tego dokumentu dzielnica chce dać przykład reszcie kraju³⁴. Podobne kroki podejmuje miasto Yokohama³⁵.

Od listopada 2015 roku w tokijskiej dzielnicy Setagaya pary homoseksualne będą mogły zawrzeć związek partnerski³⁶. Setagaya jest drugą dzielnicą w Tokio, która zdecydowała się na taką możliwość³⁷. Małżonkowie również dostaną specjalny certyfikat. Warto podkreślić ponownie, że taki certyfikat nie zagwarantuje konstytucyjnego rozumienia małżeństwa i nie równa się ich legalizacji. Działania te mają wymiar symboliczny, który uwidacznia się chociażby w postawie japońskiego premiera Shinzo

-
- 34 J.P. McCormick, *Tokyo district will recognise gay relationships for the first time in Japan*, 12.02.2015, <http://www.pinknews.co.uk/2015/02/12/tokyo-district-will-recognise-gay-relationships-for-the-first-time-in-japan/> (dostęp: 25.09.2015); M. Fackler, *District in Tokyo Plans to Extend Rights of Gay Couples*, 12.02.2015, http://www.nytimes.com/2015/02/13/world/asia/tokyo-ward-plans-to-extend-rights-of-gay-couples.html?_r=1 (dostęp: 25.09.2015).
- 35 E. Hu, *The First Place In East Asia To Welcome Same-Sex Marriage*, 11.05.2015, <http://www.npr.org/sections/parallels/2015/05/11/404822093/the-first-place-in-east-asia-to-welcome-same-sex-marriage> (dostęp: 25.09.2015); A. Shimbun, *Yokohama city set to follow suit in recognizing same-sex couples*, 19.02.2015, http://ajw.asahi.com/article/behind_news/politics/AJ201502190048 (dostęp: 25.08.2015); A. Sharp, N. Sano, *Japan's Gay Marriage Push Faces Constitutional Barrier*, 19.02.2015, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-02-19/japan-s-gay-marriage-push-faces-constitutional-barrier> (dostęp: 25.09.2015).
- 36 E. McKirdy, *Tokyo's Shibuya district takes steps to recognize same-sex partnerships*, 01.04.2015, <http://edition.cnn.com/2015/04/01/asia/japan-shibuya-same-sex-relationships-recognized/> [dostęp: 25.08.2015].
- 37 Zob. *Setagaya City Basic Plan FY 2014 to FY 2023*, City of Setagaya, 2015, http://www.city.setagaya.lg.jp/foreign/1703/d00127704_d/fil/kihonkeikaku_EN_web.pdf (dostęp: 25.08.2015); Por. Plan Rozwoju dzielnicy Setagaya na rok podatkowy 2014–2017, (jap. 世田谷区新実施計画 (平成26年度～平成29年度) 推進状況), http://www.city.setagaya.lg.jp/kurashi/107/157/722/723/728/d00131672_d/fil/newjissikeikaku-suisin27.pdf (dostęp: 25.09.2015).

Abe³⁸. Dążący do zmian japońskiej konstytucji premier, w przeciwieństwie do wyżej wspomnianych dwóch dzielnic, nie zamierza wprowadzać zmian do art. 24 Konstytucji. Można powiedzieć, że jego zainteresowania oscylują głównie na pacyfistycznej treści art. 9 Konstytucji Japonii³⁹.

Już na początku 2015 roku Masayuki Tanamura, profesor prawa rodzinnego na Uniwersytecie Waseda w Tokio, podkreślał w czasie dyskusji nad problematyką małżeństw tej samej płci, że art. 24 Japońskiej Konstytucji⁴⁰ jest punktem wyjścia do liberalizacji małżeństw, które wyszły z feudalistycznego systemu rodzinnego. Ponadto podkreśla, że kiedy tworzono to prawo nie było dyskusji na temat małżeństw tej samej płci⁴¹. Stąd też nie można jednoznacznie powiedzieć, że najważniejsza ustawa w Japonii wyklucza istnienie takich związków. Oprócz tego art. 14 tej samej ustawy stanowi, że wszyscy obywatele są równi wobec prawa, czyli zgodnie z literą prawa niedopuszczalna jest jakakolwiek dyskryminacja w dziedzinie politycznej, ekonomicznej i stosunków społecznych, z powodu rasy, wyznania, płci, pozycji społecznej ani pochodzenia rodzinnego⁴², co jeszcze bardziej mobilizuje środowiska broniące mniejszości seksualnych do walki o zmianę prawa⁴³.

Podsumowanie

Prawne podstawy japońskiego małżeństwa określa Konstytucja Japonii, Japoński Kodeks Cywilny oraz wiele ustaw szczegółowych. Zawarcie

38 *Another ward in Tokyo to recognize same-sex couples*, Staff Report, <http://www.japan-times.co.jp/news/2015/07/30/national/another-ward-in-tokyo-to-recognize-same-sex-couples/#.VceLyPntmkq> (dostęp: 25.09.2015).

39 A. Sharp, N. Sano, *Japan's Gay Marriage Push Faces Constitutional Barrier*, 19.02.2015, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-02-19/japan-s-gay-marriage-push-faces-constitutional-barrier> (dostęp: 25.08.2015); *Abe: Gay marriage not an option under the Constitution*, 19.02.2015, http://ajw.asahi.com/article/behind_news/politics/AJ201502190062 (dostęp: 25.09.2015); J. McCurry, *Tokyo's Shibuya ward is first in Japan to recognise same-sex marriage*, 31.03.2015, <http://www.theguardian.com/world/2015/mar/31/tokyos-shibuya-ward-same-sex-marriage> (dostęp: 25.09.2015).

40 *Konstytucja Japonii...*, *op. cit.*

41 *Abe: Gay marriage not an option under the Constitution*, 19.02.2015, http://ajw.asahi.com/article/behind_news/politics/AJ201502190062 (dostęp: 25.09.2015).

42 *Konstytucja Japonii...*, *op. cit.*

43 *Abe: Gay marriage...*, *op. cit.*; J. McCurry, *Tokyo's Shibuya ward...*, *op. cit.*

i ustanie małżeństwa w Japonii są jednymi z najszybszych procedur na świecie.

Institucja japońskiego małżeństwa ewoluuje nie tylko prawnie, ale przede wszystkim społecznie. Dyskusja na temat małżeństw tej samej płci przybiera na sile, a pierwsze kroki prawne zostały podjęte już w Japonii m.in. w tokijskich dzielnicach Shibuya i Setagaya. Kolejna inicjatywa leży w rękach miasta Yokohama. Poparcie dla małżeństw homoseksualnych w Japonii jest wysokie. Z badania *Should Society Accept Homosexuality?*, przeprowadzonego przez Pew Research Center w czerwcu 2013 roku, wynika, że aż 54% ankietowanych opowiada się za poparciem takich związków⁴⁴. 42.3% dorosłych Japończyków akceptuje małżeństwa tej samej płci⁴⁵, zaś 7,7% Japończyków pomiędzy 20 a 59 rokiem życia identyfikuje się ze środowiskiem LGBT⁴⁶.

Zmiana art. 24 Japońskiej Konstytucji proponowana jest przez wielu prawników oraz orędowników związków partnerskich. Niestety u szczytu japońskiej władzy rządzący obecnie premier Shinzō Abe nie wydaje się zaprzętać głowy tym przepisem prawnym, ponieważ w jego polityce zasadnicze znaczenie ma zmiana treści pacyfistycznego art. 9 Konstytucji Japonii („*Nie uznaje się prawa państwa do prowadzenia wojny*”)⁴⁷.

Jako badaczka obserwująca współczesną instytucję japońskiego małżeństwa z zaintrygowaniem obserwuje jego zmiany prawne i społeczne. Te ostatnie wydają się wywierać nacisk na władzę i kreować drogę prawną ku przeobrażeniom zarówno jurystycznym, jak i społecznym. Prawdopodobnie bardzo niedaleka przyszłość pokaże nam ich kierunek i skuteczność prawną.

⁴⁴ LGBT Rights in Japan, <http://equaldex.com/region/japan> (dostęp: 25.09.2015).

⁴⁵ *Ibidem*; Zob. też J.P. McCormick, *Poll: Over half of people in Japan oppose same-sex marriage*, 18.03.2014, <http://www.pinknews.co.uk/2014/03/18/poll-half-people-japan-oppose-sex-marriage/> (dostęp: 25.09.2015).

⁴⁶ *More and More, LGBT Japanese Are Coming Out of the Closet*, 08.05.2015, <http://globalvoicesonline.org/2015/05/08/more-and-more-lgbt-japanese-are-coming-out-of-the-closet/> (dostęp: 25.08.2015); LGBT Rights in Japan, <http://equaldex.com/region/japan> (dostęp: 25.09.2015).

⁴⁷ Pełna treść art. 9 Konstytucji Japonii brzmi następująco: „Naród japoński, dążąc szczerze do międzynarodowego pokoju opartego na sprawiedliwości i porządku, wyrzeka się na zawsze wojny jako suwerennego prawa narodu, jak również użycia lub groźby użycia siły jako środka rozwiązywania sporów międzynarodowych. Dla osiągnięcia celu określonego w poprzednim ustępie nie będą nigdy utrzymywane siły zbrojne lądowe, morskie i powietrzne ani inne środki mogące służyć wojnie. Nie uznaje się prawa państwa do prowadzenia wojny”. Zob. *Konstytucja Japonii...*, *op. cit.*

Bibliografia

- A. Shimbun, *Yokohama city set to follow suit in recognizing same-sex couples*, 19.02.2015, http://ajw.asahi.com/article/behind_news/politics/AJ201502190048 (dostęp: 25.08.2015).
- Another ward in Tokyo to recognize same-sex couples*, Staff Report, <http://www.japantimes.co.jp/news/2015/07/30/national/another-ward-in-tokyo-to-recognize-same-sex-couples/#.VceLyPntmkq> (dostęp: 25.09.2015).
- Arai Y., *Is Japan Ready to Legalize Same-Sex Marriage?*, Cornell Law School LL.M., Student Research Papers, paper 4, „Asian-Pacific Law & Policy Journal” 2014, vol. 16:1, http://scholarship.law.cornell.edu/lps_LLMGRP/4 (dostęp: 25.09.2015).
- Bell D., *Defining Marriage and Legitimacy*, *Current Anthropology*, vol. 38, Issue 2, 1997.
- Bundang S.B., *Great expectations and a chronicle of a death foretold: Deconstructing divorce*, „UST Law Review” 2005–2006, vol. L.
- Dalton E., *Women and Politics in Contemporary Japan*, Routledge 2015.
- Drajewicz D., *Japonia 2012*, „IUSTITIA” 2013, nr 1(11).
- Family Register Act*, [jap. 戸籍法 Kosekihō], Act No. 224 of 1947.
- Foote D.H., *Law in Japan: A Turning Point*, University of Washington Press 2007, s. 101.
- Guide to the Family Court of Japan*, Supreme Court of Japan 2015, http://www.courts.go.jp/english/vcms_lf/2015guide-to-the-family-court-of-japan.pdf (dostęp: 25.09.2015).
- Haley J.O., *The Japanese Judiciary: Maintaining Integrity, Autonomy, and the Public Trust*, <http://www.law.wustl.edu/harris/documents/2003-3HaleyJapaneseJudiciary.pdf> (dostęp: 25.09.2015).
- Healthcare Management and Economics: Perspectives on Public and Private Administration*, M.M. Merviö (red.), Japan 2013.
- Horei, Act on the application of laws, Law No. 10 of 1898*, K. Anderson, Y. Okuda, „Asian-Pacific Law & Policy Journal” 2002, vol. 3, Issue 1.
- The Japanese Judicial System*, http://www.nichibenren.or.jp/en/about/judicial_system/judicial_system.html (dostęp: 25.09.2015).
- Hu E., *The First Place In East Asia To Welcome Same-Sex Marriage*, 11.05.2015, <http://www.npr.org/sections/parallels/2015/05/11/404822093/the-first-place-in-east-asia-to-welcome-same-sex-marriage> (dostęp: 25.09.2015).
- Izydorczyk J., *Japoński kodeks postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 4.

- Kadomatsu N., *Judicial Governance Through Resolution of Legal Disputes?—A Japanese Perspective*, „National Taiwan University Law Review” 2009, vol. 4:2.
- Kawagishi N., *Towards a more responsive judiciary: courts and judicial power in Japan*, [w:] J. Yeh, W. Chang, *Asian Courts in Context*, Cambridge University Press, 2015.
- Konstytucja Japonii*, W. Staśkiewicz, K. Gralak (red.), Biblioteka Sejmo-wa, Seria Konstytucje Świata, Warszawa 2014.
- Konstytucja Japonii*, tłum. T. Suzuki, P. Winczorek, Ossolineum, Wrocław 1990.
- Kramarae C., Spender D., *Routledge International Encyclopedia of Women: Global Women's Issues and Knowledge*, Routledge 2000.
- Kryszewski G., *Japonia*, [w:] *Systemy ustrojowe państw współczesnych*, S. Bo-żyk, M. Grzybowski (red.), Białystok 2012.
- LGBT Rights in Japan*, <http://equaldex.com/region/japan> (dostęp: 25.09.2015).
- M. Dean, *Japanese Legal System*, Londyn 2002.
- M. Fackler, *District in Tokyo Plans to Extend Rights of Gay Couples*, 12.02.2015, http://www.nytimes.com/2015/02/13/world/asia/tokyo-ward-plans-to-extend-rights-of-gay-couples.html?_r=1 (dostęp: 25.09.2015).
- McCormick J.P., *Poll: Over half of people in Japan oppose same-sex marriage*, 18.03.2014, <http://www.pinknews.co.uk/2014/03/18/poll-half-people-japan-oppose-sex-marriage/> (dostęp: 25.09.2015).
- McCormick J.P., *Tokyo district will recognise gay relationships for the first time in Japan*, 12.02.2015, <http://www.pinknews.co.uk/2015/02/12/tokyo-district-will-recognise-gay-relationships-for-the-first-time-in-japan/> (dostęp: 25.09.2015).
- McCurry J., *Tokyo's Shibuya ward is first in Japan to recognise same-sex marriage*, 31.03.2015, <http://www.theguardian.com/world/2015/mar/31/tokyos-shibuya-ward-same-sex-marriage> (dostęp: 25.09.2015).
- McKirdy E., *Tokyo's Shibuya district takes steps to recognize same-sex partnerships*, 01.04.2015, <http://edition.cnn.com/2015/04/01/asia/japan-shibuya-same-sex-relationships-recognized/> (dostęp: 25.08.2015).
- Model Law on Violence against Women. Domestic Violence*, http://www.protectionproject.org/wp-content/uploads/2010/11/Model_Law_On-Violence-Against_Women_Domestic_Violence-FINAL.pdf (dostęp: 25.09.2015).
- More and More, LGBT Japanese Are Coming Out of the Closet*, 08.05.2015, <http://globalvoicesonline.org/2015/05/08/more-and-more-lgbt-japanese-are-coming-out-of-the-closet/> (dostęp: 25.08.2015).

- Okuda Y., *Divorce, Protection of Minors, and Child Abduction in Japan's Private International Law*, [w:] J. Basedow, H. Baum, Y. Nishitani, *Japanese and European Private International Law in Comparative Perspective*, Tübingen 2008.
- Okuda Y., *Reform of Japan's Private International Law: Act on the General Rules of the Application of Laws*, „Yearbook of Private International Law” 2006, vol. 8, P. Šarčević, A. Bonomi, P. Volken (red.).
- Ota C., *Act on Special Cases in Handling Gender for People with Gender Identity Disorder (Japan) Law No. 111 of 2003 (Effective Jul. 16, 2004)*, „Asian-Pacific Law & Policy Journal” vol. 14:1, http://blog.hawaii.edu/aplpj/files/2013/01/APLPJ_14.1_Ota_vFINAL.pdf (dostęp: 25.09.2015).
- Saibansho Ho (ang. *Court Act*), Act No. 59 of April 16, 1947.
- Service J., *Gay Marriage in Japan? A Tokyo mayor moves Japan a step forward on same-sex marriage*, 19.02.2015, <http://thedi diplomat.com/2015/02/gay-marriage-in-japan/> (dostęp: 25.09.2015).
- Setagaya City Basic Plan FY 2014 to FY 2023*, City of Setagaya, 2015, http://www.city.setagaya.lg.jp/foreign/1703/d00127704_d/fil/ki-honkeikaku_EN_web.pdf (dostęp: 25.08.2015).
- Sharp, N. Sano, *Japan's Gay Marriage Push Faces Constitutional Barrier*, 19.02.2015, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-02-19/japan-s-gay-marriage-push-faces-constitutional-barrier> (dostęp: 25.09.2015).
- Shibuya-ku danjo byōdō oyobi tayō-sei o sonchō suru shakai o suishin suru jōrei* (jap. 渋谷区男女平等及び多様性を尊重する社会を推進する条例), Shibuya City Office, https://www.city.shibuya.tokyo.jp/kusei/jorei/jorei/pdf/danjo_tayosei.pdf (dostęp: 25.09.2015).
- Stop the violence. For individuals tormented by spousal violence*, Gender Equality Bureau, Cabinet Office, 2008, <http://www.gender.go.jp/e-vaw/book/images/pdf/stoptheviolence.pdf> (dostęp: 25.09.2015).
- Taniguchi H., *Japan's 2003 Gender Identity Disorder Act: The Sex Reassignment Surgery, No Marriage, and No Child Requirements as Perpetuations of Gender Norms in Japan*, Cornell Law School LL.M., Student Research Papers, „Asian-Pacific Law & Policy Journal” 2013, vol. 14:2, http://blog.hawaii.edu/aplpj/files/2013/02/APLPJ_14.2_Taniguchi.pdf (dostęp: 25.09.2015).
- The Constitution of the Empire of Japan*, tłum. I. Miyoji, National Diet Library of Japan, <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c02.html#s3> (dostęp: 25.09.2015).

- Tokuhiro Y., *Marriage in Centemporary Japan*, Routlegde 2010.
- Tokyo ward becomes first in Japan to recognize gay partnerships*, Association Lithuanian Gay League, <http://www.lgl.lt/en/?p=9024> (dostęp: 25.09.2015).
- Umeda S., *Law Library of Congress Japan Translation Of National Legislation into English*, Japan: Translation of National Legislation – March 2012, The Law Library of Congress, http://www.loc.gov/law/find/pdfs/2012-007612_JP_RPT.pdf (dostęp: 25.09.2015).
- Yokomizo D., *The New Act on International Jurisdiction in Japan: Significance and Remaining Problems*, ZJapanR/J.Japan.L. 2012, nr 34, s. 95–96.
- Yokoyama J., *Reform of Japanese Private International Law and Public Policy*, [w:] *Private Law in the International Arena: From National Conflict Rules Towards Harmonization and Unification – Liber Amicorum Kurt Siehr*, J. Basedow, I. Meier, D. Girsberger (red.), Hague 2000.